

EUROOPAN UNIONI JA MAAILMAN KAUPPAJÄRJESTÖ

Maailman kauppajärjestö (WTO) pyrkii takaamaan sääntöihin perustuvan kansainvälisen kauppajärjestelmän. Kauppaneuvottelujen umpikujasta huolimatta keinoja nykyaikaistaa WTO:n sääntöjä ja vastata uusiin maailmanlaajuisiin haasteisiin kartoitetaan parhaillaan. Euroopan parlamentti toimii Lissabonin sopimuksen nojalla lainsäätäjänä yhdessä neuvoston kanssa. Parlamentilla on lisäksi tärkeä rooli kansainvälisen kauppapolitiikan valvojana.

Kauppakysymykset saattoivat maailman maat 1900-luvun alkuvuosikymmeninä monimutkaiseen vuorovaikutukseen, ja syntyi tarve perustaa foorumi helpottamaan kauppasuhteita ja luomaan niille kehys. Vuonna 1947 tehdyllä tullitariffeja ja kauppaa koskevalla yleissopimuksella (GATT) luotiin foorumi pyöreän pöydän keskusteluille ja otettiin käyttöön monenvälinen toimintatapa kauppakysymyksissä samalla kun perustettiin kansainvälisesti tunnustettujen kauppasääntöjen järjestelmä. Tavoitteena oli luoda kaikille sopimuspuolille tasapuoliset toimintaedellytykset alentamalla huomattavasti tullitariffeja ja vähentämällä muita kaupan esteitä sekä poistamalla syrjivä menettely kansainvälisissä kauppasuhteissa^[1].

Kun kansainvälisessä kaupassa siirryttiin tavarakaupasta myös palvelujen ja henkisen omaisuuden kauppaan, GATT muutettiin järjestöksi, jonka nimeksi tuli Maailman kauppajärjestö (WTO). Vuonna 1995 Uruguay'n kierroksen kauppaneuvottelujen tuloksena tehtyyn WTO-sopimukseen sisällytettiin aiemmat kauppasopimukset, kuten itse GATT, maataloussopimus ja tekstiili- ja vaatetusopimus sekä muita yleissopimuksia. Uusista sopimuksista tärkeimmät olivat palvelukaupan yleissopimus (GATS) ja sopimus teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista (TRIPS). Helmikuussa 2017 tuli voimaan kaupan helpottamista koskeva sopimus, joka on ensimmäinen WTO:n perustamisen jälkeen tehty monenvälinen sopimus. Lisäksi parhaillaan pohditaan sitä, miten WTO:ta voidaan kehittää edelleen ja nykyaikaistaa järjestelmää esimerkiksi sähköisen kaupankäynnin, investointien helpottamisen ja teollisuuden tukien alalla, jotta siitä tulisi tehokkaampi ja sitä voitaisiin mukauttaa nopeasti muuttuvaan maailmankauppaan.

Tilastot ovat osoittaneet, että vapaan ja oikeudenmukaisen kaupan ja talouskasvun välillä on selvä yhteys. WTO:n perustaminen oli merkittävä edistysaskel kohti entistä kattavampaa ja dynaamisempaa kansainvälistä kauppajärjestelmää. WTO pyrkii edistämään vapaata kaupankäyntiä muun muassa varmistamalla, että maat jatkavat kaupan esteiden purkamista kauppaneuvotteluissa. Tätä nykyä kaksi kolmasosaa WTO-jäsenistä on kehitysmaita, mikä antaa siirtymätalouden maille ja

[1]Vuoden 1947 GATT-sopimuksen johdantokappale.

vähiten kehittyneille maille mahdollisuuden valjastaa avoin kaupankäynti edistämään kehitysponnisteluja.

RIITOJENRATKAISUJÄRJESTELMÄ

WTO:n tärkeimpiä saavutuksia on sen riitojenratkaisuelin, jolla on valta ratkaista kauppakiistoja ja valvoa päätösten täytäntöönpanoa. Riitojenratkaisujärjestelmä perustuu ennalta määritettyihin sääntöihin ja antaa WTO-jäsenille niiden poliittisesta painoarvosta tai taloudellisesta vaikutusvallasta riippumatta mahdollisuuden esittää valituksia väitetyistä järjestön sääntöjen rikkomisista ja vaatia korvauksia. Riitojenratkaisujärjestelmän ansiosta yksipuolisia suojatoimenpiteitä, joihin maat aiemmin usein turvautuivat, käytetään vähemmän. Monet niistä aiheuttivat vastatoimia niiden kohteena olevien maiden taholta ja johtivat ajoittain täysimittaisiin kauppasotiin.

WTO:n riitojenratkaisujärjestelmällä on tähän saakka varmistettu, että vahvat jäsenet eivät saa ylivaltaa heikompiin nähden, ja sen säännöt vastatoimista ovat olleet selkeät. Valituselin on nyt kuitenkin tosiasiasa kuopattu, koska joidenkin sen jäsenten toimikausi on päättynyt eikä avoimia paikkoja ole täytetty. Tilanteen korjaamiseksi EU on käynnistänyt yhdessä 22 WTO:n jäsenen kanssa aloitteen vaihtoehtoisesta mekanismista nimeltään monenvälinen väliaikainen muutoksenhakumenettely (MPIA), joka koostuu kymmenestä välimiehestä, jotka käsittelevät WTO:n paneelin raporteista tehtyjä valituksia MPIA:n puitteissa.

Euroopan unioni on aivan WTO:n perustamisesta lähtien ollut riitojenratkaisujärjestelmän suurimpia käyttäjiä. EU on ollut mukana 187 riitojenratkaisutapauksessa, 102:ssä kantajana ja 85:ssä vastaajana^[2]. Lisäksi se on pyytänyt 200 tapauksessa kolmannen osapuolen asemaa, jonka perusteella WTO-jäsenet voivat seurata riitoja, joissa on mukana muita osapuolia. EU, jota edustaa komissio, on myös usein pyrkinyt parantamaan ja selventämään WTO-sopimuksia pyytämällä ratkaisuja WTO:n paneeleilta ja valituselimeltä.

Euroopan parlamentti seuraa tarkkaan riitoja, joissa EU on osapuolena. Parlamentin kansainvälisen kaupan valiokunta esittää kantansa kauppakiistoihin mietinnöissä, julkisissa kuulemisissa ja komissiolle ja neuvostolle esitetyissä suullisissa kysymyksissä. Esimerkkinä voidaan mainita Airbus–Boeing-kiista EU:n ja Yhdysvaltojen välillä.

DOHAN KIERROS JA MUU KEHITYS

WTO:n jäsenet ovat vuodesta 2001 käyneet laajoja monenvälisiä kauppaneuvotteluja, jotka tunnetaan Dohan kierroksen tai Dohan kehitysohjelman nimellä. Niiden päätavoitteena on sijoittaa kehityskysymykset maailman kauppajärjestelmän ytimeen. Dohan neuvottelujen tarkoituksena on antaa kehitysmailla merkittävämpi rooli ja parantaa niiden kykyä hyötyä kansainvälisestä kaupasta ja auttaa niitä torjumaan köyhyyttä.

[2]Tilanne 30. syyskuuta 2020. https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_by_country_e.htm

Dohan kehitysohjelma, joka perustui alusta asti yhtenäissitoumuksen periaatteeseen^[3], on yhä kesken. Aiempien kierrosten tapaan myös sillä pyritään vapauttamaan kauppaa edelleen.

Dohan kehitysohjelma perustuu kolmeen pilariin:

1. maataloustuotteiden (mukaan lukien tullitariffit ja tuet), teollisuustuotteiden (muut kuin maataloustuotteet) ja palvelujen markkinoille pääsy
2. säännöt muun muassa kaupan helpottamisesta ja polkumyynnin kieltämisestä ja
3. kehityskysymykset.

Neuvottelut ovat kuitenkin jumiutuneet monista tärkeistä kysymyksistä, jotka pääasiassa liittyvät markkinoille pääsyyn. Suurimmat erimielisyydet liittyvät tärkeimpien nousevien talouksien ja teollisuusmaiden tai maaryhmien näkemyksiin siitä, miten kansainvälistä kauppajärjestelmää olisi uudistettava.

EU kannatti laajan ja kunnianhimoisen kierroksen käynnistämistä. Unioni katsoi sen olevan paras keino tuottaa talouskasvua ja kehityshyötyjä kaikille osapuolille ja saavuttaa tarvittavia kompromisseja. Neuvottelujen saattaminen menestyksellisesti päätökseen kokonaisuutena ei näytä kuitenkaan mahdolliselta, vaikka monet osapuolet, muun muassa EU, ovat tehneet parhaansa.

Dohan neuvottelujen umpikujan ratkaisemiseksi ja protektionismin pitämiseksi loitolla WTO:n jäsenet ovat keskittyneet tulosten saavuttamiseen vähemmän kiistanalaisilla aloilla, mikä voisi helpottaa huomattavasti kehitystavoitteiden saavuttamista. Joulukuussa 2013 päästiin sopimukseen ensimmäisestä monenkeskisestä oikeudellisesta välineestä sen jälkeen, kun WTO perustettiin 22 vuotta sitten, eli kaupan helpottamista koskevasta sopimuksesta. Kaksi vuotta myöhemmin, joulukuussa 2015, tapahtui lisää konkreettista edistystä, kun päästiin sopimukseen maatalousviennin kauppaa vääristävien tukien rajoittamista koskevista säännöistä, jotka ovat erityisen tärkeitä vähiten kehittyneiden maiden kannalta.

Vaikka nämä edistysaskeleet eivät ole yhtä kauaskantoisia kuin Dohan kierroksen alkuperäinen asialista, ne ja erityisesti kaupan helpottamista koskevan sopimuksen voimaantulo helmikuussa 2017 todistavat jälleen sitoutumisesta monenväliseen kauppajärjestelmään. Ne helpottavat WTO:n uudelleensuuntaamista, jotta voidaan vastata uusiin maailmankaupan haasteisiin ja vahvistaa monenkeskistä kauppajärjestelmää. Euroopan parlamentti on seurannut WTO-neuvotteluja tiiviisti. Se on hyväksynyt useita mietintöjä neuvottelujen tilasta.

Euroopan parlamentin ja parlamenttien välisen liiton yhdessä järjestämä parlamentaarinen WTO-konferenssi antaa säännöllisesti tilaisuuden rakentavaan osallistumiseen (lisätietoja konferenssista jäljempänä). Parlamentti on useaan otteeseen kehottanut jatkamaan neuvotteluja ja korostanut Dohan kierroksen merkitystä maailmankaupalle ja talouskehitykselle.

Parlamentti on myös osallistunut tiiviisti neuvotteluihin kapeampialaisista sopimuksista. Se lähetti joulukuussa 2015 ja joulukuussa 2017 valtuuskunnan Nairobiin ja Buenos

[3]Yhtenäissitoumuksen periaate tarkoittaa pääpiirteittäin, että mistään ei ole sovittu, kunnes kaikesta on sovittu.

Airesiin osallistumaan WTO:n ministerikokoukseen. Parlamentti seuraa edelleen tilanteen kehittymistä WTO:ssa erityisesti seuraava WTO:n ministerikokous huomioon ottaen. Se pidetään kesäkuussa 2021.

EU JA WTO

Toisen maailmansodan jälkeen EU:lla on ollut tärkeä rooli kansainvälisen kauppajärjestelmän kehittämisessä. Tällä hetkellä EU selvittää mahdollisuutta uudistaa WTO:ta^[4].

GATTin (ja myöhemmin WTO:n) tapaan myös EU oli alun perin tarkoitettu poistamaan tulliesteitä ja edistämään jäsenvaltioidensa välistä kauppaa. EU:n sisämarkkinat perustuvat osittain GATTin periaatteisiin ja käytäntöihin. Unioni on aina ollut ensimmäisten joukossa edistämässä tehokasta kansainvälistä kauppajärjestelmää, joka perustuu oikeusvaltioperiaatteeseen. Tällainen järjestelmä auttaa varmistamaan, että yritykset pääsevät oikeudenmukaisella tavalla ulkomaisille markkinoille, ja näin se tukee talouskasvua niin unionissa kuin kolmansissa maissa ja varsinkin vähiten kehittyneissä maissa.

Yhteinen kauppapolitiikka on yksi aloista, joilla unionilla on täysi ja yksinomainen toimivalta. Tämä tarkoittaa, että EU toimii WTO:ssa yhtenä ainoana toimijana, ja sitä edustaa komissio eivätkä jäsenvaltiot. Komissio neuvottelee kauppasopimuksista ja puolustaa unionin etuja WTO:n riitojenratkaisuelimessä kaikkien 28 jäsenvaltion puolesta. Komissio kuulee säännöllisesti neuvostoa ja parlamenttia ja raportoi niille monenkeskisten neuvottelujen sisällöstä ja strategiasta. Lissabonin sopimuksen nojalla neuvosto ja parlamentti käyttävät yhdessä lainsäädäntövaltaa, ja niillä on yhtä paljon sananvaltaa kansainvälisissä kauppakysymyksissä.

WTO:n kautta EU on myös pyrkinyt edistämään monenvälisiä kauppaneuvotteluja, joiden on tarkoitus täydentää kahdenvälisiä neuvotteluja. Viimeisimmän Dohan kierroksen pattitilanne ja se, että muut kauppakumppanit tekevät kahdenvälisiä sopimuksia, ovat saaneet EU:n harkitsemaan osittain uudelleen pitkän aikavälin strategiaansa ja palaamaan alueellisiin ja kahdenvälisiin neuvotteluihin.

Tämänhetkinen lukkiutunut tilanne WTO:ssa on myös merkki siitä, että kansainvälinen kauppajärjestelmä on muuttunut suuresti 20 viime vuoden aikana. Järjestelmä on kehittynyt, ja nyt uudet toimijat, erityisesti siirtymätalouksien maat ja kehitysmaat, ovat keskeisessä asemassa. Kansainvälisen kauppajärjestelmän vapauttaminen on hyödyttänyt joitakin kehitysmaita, joissa on koettu ennätyksellisen pitkään jatkuneen talouskasvun vaihe. EU on tietoinen tästä uudeltaisesta dynamiikasta. Se on korostanut, että on edettävä viime vuosien neuvotteluihin perustuvaa toimintamallia pidemmälle ja kokeiltava innovatiivisia toimintatapoja, joiden avulla käsitellään sääntelykysymysten kasvanutta merkitystä tullitariffeihin verrattuna.

PARLAMENTAARINEN WTO-KONFERENSSI

Parlamentaarinen WTO-konferenssi on Euroopan parlamentin ja parlamenttien välisen liiton yhdessä järjestämä konferenssi, jonka tavoitteena on lujittaa demokratiaa

[4]Lehdistötiedote [Euroopan komissio esittelee kattavat suuntaviivat WTO:n uudistamiseksi](#).

kaikkialla maailmassa tuomalla monenväliseen kauppayhteistyöhön parlamentaarinen ulottuvuus.

Parlamentaarikkojen ensimmäinen virallinen WTO-konferenssi pidettiin joulukuussa 1999 Seattlessa järjestetyn WTO:n ministerikokouksen yhteydessä. Vuonna 2001 Euroopan parlamentti ja parlamenttien välinen liitto päättivät yhdistää voimansa ja järjestää parlamenttien välisen konferenssin WTO:n Dohan kokouksen aikana. Siinä luotiin perusta nykyisille parlamentaarille WTO-konferensseille.

Konferenssi on foorumi, jolla parlamenttien jäsenet kaikkialta maailmasta vaihtavat näkemyksiä, tietoja ja kokemuksia kansainvälisestä kaupasta. Osallistujat seuraavat WTO:n toimia, edistävät WTO:n tehokkuutta ja oikeudenmukaisuutta, pyrkivät tuomaan avoimuutta WTO:n menettelyihin ja parantamaan hallitusten, parlamenttien ja kansalaisyhteiskunnan välistä vuoropuhelua, ohjaavat WTO:ssa käytävien keskustelujen suuntaa sekä parantavat kansallisten parlamenttien valmiuksia kansainväliseen kauppaan liittyvissä kysymyksissä.

Parlamentaarinen WTO-konferenssi kokoontuu WTO:n ministerikokouksien aikana. Viimeisin kokous pidettiin Genevessä 6. ja 7. joulukuuta 2018.

Wolfgang Iglar
10/2020

